

Đêm Tối Thần Linh của Pseudo-Dionysius

The Dark Night of the Soul by Pseudo-Dionysius

Maria Nguyễn Thị Thùy Linh, Đaminh Bà Rịa

¹ Học Viện Thánh Giuse Dòng Tên, Việt Nam

* Email của tác giả liên hệ: nguyenthuylinh1357@gmail.com

 <https://doi.org/10.54855/csl.233211>

® Copyright (c) 2023 Maria Nguyễn Thị Thùy Linh

Tóm lược

Phải thừa nhận rằng việc truy tìm yếu tính của Thiên Chúa là một tham vọng thái quá đối với lý trí của con người, bởi lẽ Thiên Chúa vốn là Căn nguyên tối hậu của mọi thực tại và vốn tự thân là siêu vượt trên mọi thực tại. Tuy nhiên, cảm nếm hay nhận biết phần nào cái-là ấy sẽ là điều khả thi một khi con người được đưa-dẫn-vào hay được nâng-cao-lên tận cõi siêu vượt. Đây cũng chính là điều mà Dionysius diễn đạt trong tác phẩm *Mystical Theology* và các lá thư của ông. Bài viết này nhằm diễn giải điều trên thông qua chương thứ nhất của tác phẩm *Mystical Theology*, đặc biệt tập trung vào lời cầu nguyện của ông.

Từ khóa: Dionysius, Đêm tối thần linh, Thần học huyền nhiệm

Abstract

It must be acknowledged that the pursuit of the essence of God is an excessively ambitious endeavor for human reason, as God is the ultimate source of all reality and transcends everything. However, to some extent, experiencing or perceiving that essence becomes feasible when humans are led into or elevated to the realm of transcendence. This is precisely what Dionysius expresses in his work "Mystical Theology" and his letters. This article aims to interpret this idea through the first chapter of "Mystical Theology," with a particular focus on his prayers.

Keywords: Dionysius, the Dark Night of the Soul, Mystical Theology

Dẫn Nhập

Lạy Thiên Chúa Ba Ngôi!

Đáng vượt trên mọi yếu tính, mọi thần linh và mọi sự thiện hảo!

Đáng hướng dẫn các Ki-tô hữu trong sự khôn ngoan của thiên đàng!

Xin dẫn dắt chúng con vượt lên trên sự vô tri và mọi ánh sáng,

cho đến tận đỉnh cao nhất và xa nhất của thánh kinh huyền nhiệm,

nơi mà những màu nhiệm đơn thuần, tuyệt đối và bất biến của Lời đang tỏ lộ trong đêm tối vô cùng sáng tỏ của thình lạng huyền nhiệm.¹

¹ "Trinity!! Higher than any being, any divinity, and goodness! Guide of Christians in the wisdom of heaven! Lead us up beyond unknowing and light, up to the farthest, highest peak of mystic scripture, where the mysteries of God's Word lie

Lạy Thiên Chúa, Người là ai mà khiến lý trí con người khắc khoải khôn nguôi? Khi con người tưởng chừng *sắp chạm* đến yếu tính của Thiên Chúa, thực tại thần linh ấy lại *hóa nên*² chân trời... cứ lùi dần... lùi dần... xa khỏi lý trí. Với Dionysius, chính khi lý trí *vượt bỏ* tất cả để trở nên *thụ động hoàn toàn* trước Thiên Chúa, con người *được dẫn* vào trong đêm tối thần linh – một đêm tối vô cùng sáng tỏ. Nơi ấy, mâu nhiệm của Lời đang *tự tỏ lộ*. Với Dionysius, nguyên lý tối hậu là một *ngôi vị* bởi Thiên Chúa đã chủ động dẫn con người vào cõi siêu việt để gặp gỡ và kết hiệp với Ngài. Cõi siêu việt ấy là đêm tối của Thiên Chúa, đêm tối của sự vô tri, đêm tối của thỉnh lặng. Nhờ cuộc gặp gỡ ấy, giữa Thiên Chúa và con người trong đêm tối thần linh, con người được Thiên Chúa *nói* cho biết Người là Ai.

Vượt Lên Tất Cả Để Nhìn Thấy Tất Cả

“... xin **dẫn** chúng con vượt lên trên sự vô tri và mọi ánh sáng”

Bởi đâu Dionysius xin cho được vượt lên trên sự vô tri và mọi ánh sáng? Đó là bởi vì, chỉ khi vượt lên trên sự vô tri và mọi ánh sáng *phàm trần*, con người mới được gặp gỡ chính Thiên Chúa, Đấng vốn là *ánh sáng vĩnh cửu, trường tồn và tuyệt đối*. Hơn thế nữa, Ánh Sáng vĩnh cửu, trường tồn và tuyệt đối mà mọi vật và con người được khởi sinh, lại gọi mời, cuốn lấy và bao trùm chính con người hầu dẫn đưa con người đến *thông dự trọn vẹn* với chính Nhất Thể.³ Dionysius đã trích dẫn lời của thánh Phaolô trong tác phẩm *The Celestial Hierachy* của mình: *Vì muôn vật đều do Người mà có, nhờ Người mà tồn tại và quy hướng về Người*⁴.

Vậy, làm thế nào để hữu hạn có thể ở-trong vô hạn mà không bị ‘vỡ vụn’ ra? Bởi chung, một đàng con người bị hút về Thiên Chúa, nhưng đàng khác, bản tính con người là hữu hạn, còn Thiên Chúa, vì là Căn nguyên của mọi thực tại, nên luôn siêu vượt mọi thực tại, nghĩa là, Thiên Chúa tự bản tính luôn ra-khỏi tầm với của lý trí con người. Dionysius đã hóa giải đối cực này bằng cách mời gọi con người vượt lên trên sự vô tri và mọi ánh sáng. Với ông, Thiên Chúa không phải là Đấng không thể được nhận biết nhưng là Đấng được nhận biết như là Đấng không-thể-nhận-biết⁵. Nghĩa là, con người có thể nhận biết Thiên Chúa bằng cách phủ định tất cả các khẳng định và thậm chí siêu vượt trên chính cả sự phủ định đó. Đó là điều Dionysius muốn nói khi mời gọi con người hãy vượt lên trên sự vô tri và mọi ánh sáng.⁶

simple, absolute and unchangeable in the brilliant darkness of a hidden silence.” *Pseudo-Dionysius - The Complete Work*, dịch bởi Colm Luibheid và Paul Rorem (New York: Paulist Press, 1987), 135.

² Ở đây chỉ là một phép tu từ mang tính gợi hình.

³ *Pseudo-Dionysius - The Complete Work*, phần “The Celestial Hierachy”, 145.

⁴ *Ibid.*, 145.

⁵ Đâu Văn Hồng, *Triết học trung cổ* (Lưu hành nội bộ, 2002), 29.

⁶ *Pseudo-Dionysius - The Complete Work*, phần “The Mystical Theology”, 135. “... leave behind you everything perceived and understood, everything perceptible and understandable, **all that is not and all that is**, ... to strive upward as much as you can toward **union with him** who is beyond all being and knowledge.”

Thật thế, khuynh hướng tự nhiên của cái-tri hay lý tính là nắm bắt cái tuyệt đối. Sâu xa hơn, lý tính *chưa được thanh tẩy*⁷ ấy cố gắng rút ngắn khoảng cách giữa Thiên Chúa và con người bằng cách ‘kéo’ Thiên Chúa xuống thay vì để Thiên Chúa ‘nâng’ con người lên. Đó là một ảo vọng vì cái hữu hạn không thể ở trong thế chủ động để chạm đến vô hạn, nhưng ở trong thế thụ động để cho cái vô hạn chủ động kéo mình đến gần và cho ở-trong cái vô hạn. Thế nên, để được lôi kéo về vô hạn, con người cần vượt lên trên những gì liên quan tới lý tính, mà theo ngôn ngữ của Dionysius, đó là sự vô tri và mọi ánh sáng. Sự vô tri ở đây muốn nói về sự không-biết của con người với đối tượng là Thiên Chúa. Ánh sáng là điều con người biết về Thiên Chúa thông qua công hiệu của Căn nguyên đệ nhất, hay nói cách khác, thông qua Ánh Sáng của Thiên Chúa lưu lại trên thụ tạo. Vô tri và ánh sáng ở đây tương quan biện chứng với nhau. Nghĩa là, khi con người nhận ra mình vô tri về Thiên Chúa thì con người càng nỗ lực để *nói* về Thiên Chúa. Khi nhận ra cái-được-nói-về Thiên Chúa lại bất toàn, con người phủ định chúng và tiếp tục đi vào vô tri. Phủ định ở đây không mang nghĩa đối lập với khẳng định, nghĩa là gạt bỏ mọi khẳng định nhưng là vượt-bỏ.⁸ Thiên Chúa *không những* là thế này *mà còn* là hơn thế nữa. Và sự vô tri lên tới đỉnh điểm là sự vượt lên cả phủ định, bởi phủ định, cách nào đó, là con người còn đang nói về cái-là của Thiên Chúa, vẫn đang là ‘tham vọng’ quán triệt Thiên Chúa vào lý trí. Đó là ba thời nhíp trong thần học của Dionysius : khẳng định – phủ định – vượt lên trên mọi khẳng định và phủ định.

Một Đêm Tối Vô Cùng Sáng Tỏ

“... cho đến tận đỉnh cao nhất và xa nhất của thánh kinh huyền nhiệm, nơi mà những mâu thuẫn đơn thuần, tuyệt đối và bất biến của Lời đang tỏ lộ trong đêm tối vô cùng sáng tỏ của thình lặng huyền nhiệm.”⁹

Đêm tối vô cùng sáng tỏ là điểm-cực-hạn cho nỗ lực của con người trong tiến trình biện chứng giữa vô tri và hữu tri, giữa phủ định và khẳng định. Là điểm-cực-hạn, bởi giờ đây trong đêm tối thần linh ấy, con người trở nên *trần trụi* vì đã vượt bỏ tất cả, ở trong tình trạng *hoàn toàn thụ động* để được Thiên Chúa đưa vào cuộc gặp gỡ thần nhiệm với Ngài.¹⁰ Thật vậy, đỉnh cao của khái niệm không còn là khái niệm nhưng là một *kinh nghiệm* của sự gặp gỡ giữa chủ thể và chính đối tượng mà khái niệm ấy cư mang. Điểm-cực-hạn hay ‘đỉnh cao nhất của bí nhiệm trong sách thánh’¹¹ không còn tuân theo quá trình biện chứng đi lên có tính logic của lý trí nhưng là một *bước nhảy*, một sự thăng hoa. Tuy sự vô tri và hữu tri tương quan với nhau theo kiểu biện chứng đi lên nhưng đỉnh điểm của quá trình này không phải một phép kéo theo logic

⁷ Người viết dùng từ ‘*lý tính chưa được thanh tẩy*’ để nói đến tham vọng: tự mình con người có thể nắm bắt Thiên Chúa, phân biệt với ‘*lý tính được thanh tẩy*’: ở trong trạng thái thụ động để được Thiên Chúa chỉ cho biết.

⁸ *Pseudo-Dionysius - The Complete Work*, phần “The Mystical Theology”, 135. ‘... beyond privation, beyond every denial, beyond every assertion’.

⁹ *Ibid.*, 135. “up to the farthest, highest peak of mystic scripture, where the mysteries of God’s Word lie simple, absolute and unchangeable in the brilliant darkness of a hidden silence.”

¹⁰ *Ibid.*, 135. “shedding all and free from all, you will be uplifted to the ray of the divine shadow which is above everything that is”.

¹¹ *Pseudo-Dionysius - The Complete Work*, phần “The Mystical Theology”, 135. ‘... the farthest, highest peak of mystic scripture’.

của những bước biện chứng trước đó. Dionysius mời gọi con người bước vào một ‘khoảng không gian’ hoàn toàn khác biệt và vượt ra khỏi tất cả phạm trù.

Điềm-cực-hạn ấy vẫn là một sự vô tri, nhưng là sự vô tri trào tràn hữu tri bởi được ‘thấy’, được kết hiệp với Thiên Chúa. Bóng tối không phải bởi vì mọi thứ xung quanh tối tăm nhưng vì chúng quá sáng tỏ đến nỗi khiến tâm trí trở nên mù lòa.¹² Không phải vì được Thiên Chúa cho kết hợp với Ngài mà con người có thể *biết* về Thiên Chúa như Thiên Chúa-là, nhưng đúng hơn, con người nhận ra một cách chân thật nhất khoảng cách nghìn trùng giữa Đấng Vô Biên và thụ tạo hữu hạn. Trong vô tri, con người không còn tham vọng quán triệt Thiên Chúa nữa. Chính bóng tối bởi thấy rõ mình hoàn toàn vô tri về Thiên Chúa, mà con người được *an toàn* trong vô hạn, thay vì *vỡ vụn* và đánh mất căn tính hữu hạn. Như Thánh Tôma đã trích lại lời của Dionysius trong *Tổng luận thần học* của mình như sau : “*Ánh sáng thần linh chỉ có thể soi chiếu chúng ta trong tình trạng được bao phủ bởi đủ thứ màn linh thánh*”.¹³ Hay như đám mây bao phủ lấy Moses và Thiên Chúa ngự trong đám mây để nói với ông.¹⁴ Chính Thiên Chúa *chủ động* làm thỏa mãn khát khao hướng siêu việt tính của con người nhưng vẫn không làm mất đi bản chất hữu hạn của con người, bởi Thiên Chúa làm con người no thỏa tròn đầy nhất theo *sức chứa riêng* của từng người.

Cuộc Xuất Thần Triết Học

Đêm tối thần linh không chỉ là sự xuất thần mang tính thần học nhưng còn mang tính triết học. Bởi chung, đêm tối ấy không phải là sự trốn tránh cái vô tri, theo nghĩa đối lập với hữu tri. Nhưng đêm tối ấy là một sự vô tri đầy ấp hữu tri, đầy ấp ngôn ngữ. Chỉ khi đã đi tới ‘biên’ của khả năng lý trí, con người mới có thể vượt bỏ hoàn toàn mọi tri giác và khái niệm. Đêm tối ấy, vừa có sự tự do của chủ thể nhưng cũng đồng thời là sự thúc bách không thể cưỡng lại từ Đấng Siêu Việt.

Kết Luận

Có lẽ ‘tham vọng’ của triết học, đặc biệt của siêu hình học, đó là đi tìm cái-là của nguyên lý tối hậu của thực tại. Vậy, đây có phải là ‘tham vọng’ quá đáng của siêu hình học không ? Có lẽ sẽ là ‘quá đáng’ khi nại hoàn toàn tới lý trí để nắm bắt yếu tính của nguyên lý tối hậu, bởi nguyên lý tối hậu, tự chúng đã vượt ra khỏi sự chi phối của quy luật nơi thế giới thực tại. Tuy nhiên, cảm nếm hay nhận biết phần nào cái-là ấy sẽ khả thi một khi con người đi-vào-trong vùng trời của nguyên lý tối hậu. Với Dionysius, chính cuộc gặp gỡ giữa Thiên Chúa và con người trong đêm tối thần linh, sau khi đã vượt bỏ mọi tham vọng quán triệt, con người được Thiên Chúa *nói* cho biết Người là Ai. Và chính khi con người để cho cái vô hạn bao phủ lấy chính cái hữu hạn, thay vì để cho cái hữu hạn *cặng* mình ra để nắm lấy cái vô hạn thì tâm trí con.

¹² Ibid., 135 “Amid the deepest shadow they pour overwhelming light on what is most manifest. Amid the wholly unsensed and unseen they completely fill sightless minds with treasures beyond all beauty”.

¹³ Thomas Aquinas, *Summa Theologiae*, I-I, q.1, a.9, dịch bởi Gioakim Nguyễn Văn Liêm O.P và cộng tác viên (Thư Viện Trung Tâm Học Văn Đa Minh: 2015), 18.

¹⁴ Xh 20,18-21.

Tài liệu tham khảo

Đậu Văn Hồng (2002). *Triết học trung cổ*. Lưu hành nội bộ.

Pseudo-Dionysius - The Complete Work, dịch bởi Colm Luibheid và Paul Rorem (1987). New York: Paulist Press.

Thomas Aquinas, *Summa Theologiae*, I-I, q.1, a.9, dịch bởi Gioakim Nguyễn Văn Liêm O.P và cộng tác viên (2015). Thư Viện Trung Tâm Học Vấn Đa Minh.

Biodata

Maria Nguyễn Thị Thùy Linh là Nữ tu sỹ Dòng Đa Minh – Bà Rịa, Việt Nam, và là sinh viên Thần học năm 2 tại Học Viện thánh Giuse Dòng Tên, Việt Nam.

Maria Nguyen Thi Thuy Linh is a Dominican nun of the Ba Ria Province in Vietnam, and she is a second-year theology student at the Saint Joseph Jesuit Scholasticate, Vietnam.